

ВІДГУК

офіційного опонента

Філіппової Світлани Валеріївни

на дисертаційну роботу Ден Цівень «Організаційно-економічне забезпечення корпоративної соціальної відповідальності»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 073 – Менеджмент

Актуальність теми дослідження.

Причини активізації уваги до вивчення теоретичних і практичних аспектів організаційно-економічного забезпечення управління корпоративним бізнесом полягають насамперед в тому, що проблеми розвитку корпоративних відносин тісно і безпосередньо пов'язані з поширенням новітніх явищ і процесів, характерних для сучасного етапу розвитку світової економіки. До складу передумов такого роду слід віднести перш за все неухильне зростання ролі приватного сектора у економічних відносинах, посилення тенденцій до інтернаціоналізації й глобалізації світового господарства, виникнення і поширення нових форм конкурентного суперництва, лібералізація ринку капіталів, реалізація масштабних програм приватизації та ін. Саме за таких умов господарські товариства (корпорації), складна корпоративна природа утворення яких у найбільшій мірі відповідає мінливим умовам сучасного глобалізованого середовища господарювання, поступово стають основною ланкою функціонування системи сучасних світогосподарських відносин. Тому саме в межах корпорацій все більшою мірою не тільки відбувається вирішення нагальних суто економічних та підприємницьких завдань (таких як створення нових робочих місць, генерування податкових надходжень, насичення ринку товарами і послугами, ефективного управління накопиченнями та ін.), але й має здійснюватися розв'язання набагато більш широкого кола суспільних протиріч у цілому. Вагомою складовою та передумовою залучення підприємницьких структур до участі у пошуку шляхів вирішення нагальних проблем розвитку

стає посилення корпоративної соціальної відповідальності та суспільної підзвітності бізнесу. При цьому обов'язковою вимогою для залучення вагомого економічного потенціалу суб'єктів корпоративного сектору економіки щодо вирішення соціальних, демографічних, екологічних, інфраструктурних та інших завдань стійкого розвитку людства стає необхідність урахування колективного характеру заснування та організації діяльності корпорацій, що знаходить прояв у використанні широких можливостей для плідного поєднання професійних та фінансових можливостей різних за інтересами учасників корпоративного співробітництва. З іншого боку, саме широта кола і розмаїття економічних прагнень можливих учасників корпорації обумовлює складність структурної побудови та багатоаспектність функціонування механізму корпоративної соціальної відповідальності бізнесу.

З цієї точки зору, важливість теоретичного обґрунтування та розробки теоретико-методичних та науково-практичних положень і рекомендацій з вирішення завдань організаційно-економічного забезпечення корпоративної соціальної відповідальності обумовлюють актуальність теми дисертаційної роботи, виконаної Ден Цівень, значущість та своєчасність одержаних в ході дослідження результатів.

Дисертація виконана в рамках науково-дослідних робіт Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» за темою «Управління стійким розвитком підприємства: теоретичні аспекти та методологічне забезпечення» (№ ДР 0121U1132924).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертаційній роботі.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Ден Цівень базуються на узагальненні теоретико-методичних та концептуальних підходів до вивчення проблематики формування організаційно-економічне забезпечення корпоративної соціальної відповідальності.

Поставивши за мету теоретичне обґрунтування та розробку методичних

положень щодо забезпечення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в господарському товаристві, здобувачкою було сформульовано та вирішено комплекс логічно взаємопов'язаних задач, а саме: розвиток теоретичних основ формування організаційно-економічного забезпечення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу; визначення пріоритетів та обґрунтування тенденцій забезпечення корпоративної соціальної відповідальності світового бізнесу; обґрунтування методичного підходу щодо оцінювання стану соціальної відповідальності господарського товариства; формування методичного підходу щодо розвитку стратегічної складової забезпечення корпоративної соціальної відповідальності підприємства; розвиток організаційно-інформаційного забезпечення корпоративної соціальної відповідальності; розробка процедури економічного обґрунтування заходів з забезпечення соціально відповідального ведення бізнесу. Послідовне вирішення зазначених задач дозволило отримати здобувачці результати, що мають наукову новизну та практичну значущість. Усі результати дослідження є обґрунтованими, доведеними до практичного впровадження, що дає підставу зробити висновок про наявність предмету публічного захисту основних положень дисертації.

Проведене дослідження свідчить про широку і глибоку обізнаність дисертантки у сучасних наукових підходах вітчизняних та зарубіжних вчених до вивчення проблем забезпечення корпоративної соціальної відповідальності в господарських товариствах.

Одержані в ході дослідження наукові результати базуються на поглибленому вивченні та узагальненні значного обсягу літературних джерел та коректному застосуванні сучасних методів дослідження, таких як теоретичне узагальнення та монографічний метод, морфологічно-семантичний аналіз, класифікація, аналіз і синтез, індукція та дедукція, кластерний аналіз, формалізація, математична логіка та булева алгебра, когнітивне моделювання, структурно-функціональне моделювання, кваліметричне оцінювання, матричні методи, Баєсова ймовірність і графові ймовірнісні моделі, визначення зв'язку

між факторами DEMATEL.

Оцінка змісту, структури та обсягу дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Ден Цівень складається з анотації (двома мовами), вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і 13 додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 281 сторінку комп'ютерного тексту. Дисертація містить 23 таблиці, 23 рисунки, список використаних джерел, який включає 255 найменувань. За змістом, структурою та оформленням дисертація повністю відповідає встановленим вимогам

Анотація відображає основний зміст дисертації та достатньо повно розкриває наукові результати, теоретичне значення та практичну цінність роботи. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, представлена її наукова і практична цінність, сформульовано мету і завдання дослідження, визначено зв'язок дисертації з науковими планами та темами, приведена апробація результатів і публікації.

У першому розділі – «Теоретичні основи забезпечення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу» – досліджено економічні передумови формування та забезпечення соціальної відповідальності бізнесу, узагальнено характеристику переваг та обмежень щодо реалізації концепції соціальної відповідальності бізнесу, систематизовано доробок науковців щодо визначення організаційно-економічних аспектів забезпечення корпоративної соціальної відповідальності в акціонерному товаристві, розроблено класифікаційну систему складових корпоративної соціальної відповідальності, представлено послідовність впровадження концепції результативності КСВ у діяльність підприємства, виявлено структуру та складові механізму забезпечення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу.

В другому розділі роботи – «Аналіз стану корпоративної соціальної відповідальності підприємств України та світу» – встановлено стратегічні орієнтири та пріоритети забезпечення корпоративної соціальної відповідальності світового бізнесу, подано рекомендації для корпорацій України щодо сприяння досягненню цілей сталого розвитку ООН в межах

реалізації зобов'язань із корпоративної соціальної відповідальності, представлено результати оцінки впливу зобов'язань із корпоративної соціальної відповідальності на стратегічний вимір розвитку акціонерних товариств, запропоновано рекомендації щодо впровадження заходів із забезпечення корпоративної соціальної відповідальності у бізнес-процеси підприємств, представлено організаційне забезпечення імплементації зобов'язань із корпоративної соціальної відповідальності в стратегічний контекст розвитку акціонерних товариств, обґрунтовано методичний підхід щодо оцінювання стану соціальної відповідальності акціонерного товариства (корпоративного підприємства).

В третьому розділі – «Методичні підходи до удосконалення організаційно-економічного забезпечення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу» – представлено положення системно-рефлексивної парадигми формування організаційно-економічного забезпечення корпоративної соціальної відповідальності, сформовано кооперативну модель гармонізації простору міжсуб'єктної взаємодії підприємства зі стейкхолдерами щодо розвитку соціально-відповідального ведення бізнесу, представлено рекомендації щодо розвитку організаційно-інформаційного забезпечення формування та реалізації стратегії корпоративної соціальної відповідальності, встановлено взаємозв'язок ключових елементів організаційно-економічного забезпечення формування та реалізації соціально-відповідальної стратегії розроблено пропозиції щодо удосконалення економічної складової механізму забезпечення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу.

Таким чином, очевидно, що структура роботи логічна і завершена. Зміст дисертаційної роботи, який відповідає назві теми, засвідчує завершеність дослідження. Через усі розділи простежується орієнтація на вирішення науково-практичного завдання щодо теоретичного обґрунтування та розробки методичних положень щодо забезпечення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в господарському товаристві.

Аналіз змісту дисертації та опублікованих праць підтверджує достатній

ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації та виносяться на захист.

Наукова новизна результатів дослідження

Здобувачкою винесено на захист теоретичні і практичні розробки щодо розбудови організаційно-економічного забезпечення корпоративної соціальної відповідальності. Подані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими, базуються на поглибленому вивченні та узагальненні широкого кола наукових джерел та коректному застосуванні сучасних методів дослідження. Розгляд отриманих результатів дослідження дозволив встановити ряд основних наукових положень, які містять наукову новизну, та докладно охарактеризувати кожне з них.

1. *Удосконалення* теоретичного обґрунтування положень щодо формування організаційно-економічного забезпечення корпоративної соціальної відповідальності, відмінність якого полягає у розширеному представленні статично-структурної (створення конфігурації корпоративних відносин, орієнтованої на виконання цілей та підтримку зобов'язань в рамках КСВ) та динамічно-процесної (інтеграція елементів КСВ до загального контуру управління корпоративним розвитком та управлінського регулювання діяльності корпорації для акумулювання ресурсної бази задоволення відповідних вимог) складових реалізації завдань бізнесу в сфері корпоративної соціальної відповідальності.

2. *Удосконалення* методичного підходу щодо оцінювання стану соціальної відповідальності господарського товариства, який, на відміну від відомих, передбачає виокремлення при оцінюванні трьох ключових складових, які характеризують стан сформованості корпоративної соціальної відповідальності бізнесу (витратної, результативної, корпоративно-поведінкової) в контексті реалізації напрямів діяльності бізнесу щодо корпоративної соціальної відповідальності з урахуванням дихотомії інсайдерського та аутсайдерського представництва.

3. *Удосконалення організаційно-інформаційного забезпечення корпоративної соціальної відповідальності, відмінність якого полягає в прийнятті системно-рефлексивної парадигми гармонізації міжсуб'єктної взаємодії підприємства зі стейкхолдерами, обґрунтуванні заснованої на визначених рівнях соціально-відповідальної рефлексії логіки прийняття рішень щодо соціально-відповідального ведення бізнесу, оцінюванні рефлексивної здатності інформаційних повідомлень підприємства щодо корпоративної соціальної відповідальності та структурно-функціональному моделюванні реалізації розподілених за складовими бізнес-моделі діяльності підприємства рефлексивних впливів, що дозволяє сприймати, коригувати та певною мірою формувати запити оточення щодо корпоративної соціальної відповідальності.*

4. *Подальший розвиток методичного підходу щодо розвитку стратегічної складової забезпечення корпоративної соціальної відповідальності підприємства, який на відміну від відомих базується на введенні ознаки класифікації стратегій за широтою охоплення соціально-відповідальними практиками, диференціації концептів «стратегія соціальної відповідальності» та «соціально-відповідальна стратегія», представленні стратегії як орієнтиру рефлексивного формування образу підприємства та матричному обґрунтуванні стратегічного вибору, реалізація якого дозволяє забезпечити розподіл ключових складових та напрямів забезпечення корпоративної соціальної відповідальності між перспективами стратегічної карти збалансованої системи показників, доповненої рівнем рефлексивного коригування її параметрів.*

5. *Подальший розвиток процедур економічного обґрунтування заходів з забезпечення соціально відповідального ведення бізнесу, відмінність якої полягає у диференціації заходів між покращенням сприйняття образу підприємства та залученням добросовісних ділових практик, врахуванні сценаріїв реакції на запити оточення щодо забезпечення корпоративної соціальної відповідальності при різних варіантах динаміки обсягів фінансування, а також у попередньому визначенні пріоритетності сфер забезпечення корпоративної соціальної відповідальності, що дозволяє досягти чіткої цільової спрямованості та*

індивідуалізованого змістовного наповнення розроблених заходів.

Значимість отриманих результатів для науки і практичного використання.

Теоретичне значення отриманих здобувачкою результатів полягає у тому, що обґрунтовані у дисертації висновки та рекомендації складають цілісне та завершене дослідження, яке вирішує актуальне наукове завдання щодо організаційно-економічного забезпечення корпоративної соціальної відповідальності в системі управління господарськими товариствами. Пропозиції щодо вирішення даного завдання мають високий ступень обґрунтованості, як з теоретичних, так і з методичних позицій. Наукова цінність розроблених рекомендацій, що мають достатньо високий ступень універсальності, полягає в обґрунтуванні концептуальних положень системно-рефлексивної парадигми формування організаційно-економічного забезпечення корпоративної соціальної відповідальності в контексті структуризації механізму забезпечення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу. Практична цінність дослідження полягає у розробці методичного забезпечення, яке може бути використане господарськими товариствами для оцінювання стану соціальної відповідальності господарського товариства, удосконалення організаційно-інформаційного підґрунтя формування та реалізації стратегії корпоративної соціальної відповідальності, розробки стратегії корпоративного розвитку, обґрунтування процедури економічного обґрунтування заходів із забезпечення соціально-відповідального ведення бізнесу.

Практична значущість результатів дослідження підтверджується впровадженням у діяльність корпоративних підприємств (ТОВ «Кривоозерська Аква Трейд» – довідка від 27.06.2023 р., ТОВ фірма «Отгімо» – довідка № 35 від 05.09.2023 р.), ТОВ «ПРОЗАПАС» – довідка від 20.09.2023 р.).

Теоретичні узагальнення представлені в дисертаційній роботі рекомендовані до використання в навчальному процесі при викладанні профільних дисциплін, при написанні курсових й дипломних робіт, що підтверджується застосуванням окремих результатів дослідження у навчальному процесі Національного технічного університету «Харківський

політехнічний інститут» (акт від 17.10.2023 р.).

Повнота викладення результатів досліджень в опублікованих працях.

Результати досліджень опубліковані у 10 наукових працях, серед яких: 4 статті у наукових фахових виданнях України та 6 тез доповідей, матеріалів конференцій. Участь здобувачки у роботах, що опубліковані у співавторстві зазначена у дисертаційній роботі.

Опубліковані матеріали повністю відображають зміст дисертації та відповідають вимогам пункту 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44.

Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не виявлено. Усі результати, які винесено здобувачкою на захист, отримані самостійно і містяться в опублікованих роботах. У роботах, опублікованих у співавторстві, використані тільки ті ідеї, положення та розрахунки, які є результатом особистих наукових пошуків.

Дискусійні положення до дисертації

До недоліків та зауважень дискусійного характеру слід віднести:

1. При розгляді складових механізму забезпечення корпоративної соціальної відповідальності акціонерного товариства (с. 55-62; рис.1.2, с. 63) доцільно було б більше уваги приділити розгляду змісту критеріїв та принципів, а також особливостей здійснення процедур погодження інтересів стейкхолдерів корпорації (зокрема, в контексті підходу до реалізації логіки формування плацдарму рефлексивної взаємодії соціально-відповідального підприємства з зацікавленими особами, наведеного на рис. 3.1, стор.137, що

надалі отримало розвиток в положеннях системно-рефлексивної парадигми формування організаційно-економічного забезпечення корпоративної соціальної відповідальності.

2. При визначенні стратегічних орієнтирів та пріоритетів забезпечення корпоративної соціальної відповідальності світового бізнесу (с.65-93) та, особливо, при розробці рекомендацій для корпорацій України щодо сприяння досягненню цілей сталого розвитку ООН в межах реалізації зобов'язань із корпоративної соціальної відповідальності (с.90-92) доцільно було б більш докладно розглянути зміст функцій державного регулювання корпоративних відносин, а також відзначити необхідні інституціональні та інфраструктурні передумови для реалізації представлених достатньо змістовних рекомендацій.

3. При узагальненні характеристик переваг та обмежень щодо реалізації концепції соціальної відповідальності бізнесу (табл. 1.1, с. 27-28) доцільним здається наведення більш змістовного визначення зв'язку між зазначеними перевагами та обмеженнями та формуванням механізму забезпечення корпоративної соціальної відповідальності акціонерного товариства (рис.1.2, с.63).

4. Пропозиції здобувачки щодо імплементації зобов'язань із корпоративної соціальної відповідальності в стратегічний контекст розвитку акціонерних товариств (рис.2.3, с.109) вимагають узгодження та доповнення висновками відносно встановлення пріоритетів удосконалення розподілу відповідальності та виконання управлінських функцій вищими органами управління акціонерного товариства.

5. На додаткове, більш змістовне обґрунтування потребує вибір показників, за якими пропонується здійснювати оцінку стану забезпечення корпоративної соціальної відповідальності акціонерного товариства (с. 126-127).

Зазначені зауваження жодним чином не применшують наукової та практичної цінності результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Ден Цівень «Організаційно-економічне забезпечення корпоративної соціальної відповідальності» за своїм змістом відповідає спеціальності 073 – Менеджмент. Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, яка розв'язує важливе науково-практичне завдання з організації логістичного управління розвитком інтегрованих ланцюжків постачань. Подана дисертаційна робота «Організаційно-економічне забезпечення корпоративної соціальної відповідальності» Ден Цівень відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44, а здобувачка Ден Цівень заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – Менеджмент.

Офіційний опонент

Директор Навчально-наукового інституту економіки та менеджменту Національного університету «Одеська політехніка»,
доктор економічних наук, професор

Світлана ФІЛІПОВА

Вчений секретар Вченої ради
Національного університету
«Одеська політехніка»

Лада ПРОКОПОВИЧ